

Anorgul ATAJOVA,
 Urganch davlat pedagogika instituti
 "Boshlang'ich ta'lim metodikasi"
 kafedrasi mudiri, dotsent
 E-mail: anorgulatajonova005@gmail.com
 Tel: +998901282504

Urganch davlat universiteti, "Maktabgacha ta'lim metodikasi" kafedrasi mudiri, p.f.d., proff.v.b. N.M.Quchqorova taqrizi asosida.

DEVELOPMENT OF MEDIA LITERACY OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Annotation

This article covers the problems of increasing mediocre education of teachers of the future primary class on the basis of mediocre education, being able to use information correctly, being able to choose a useful one and critically approach each information, forming an Information Culture and ensuring the information security of the growing generation.

Key words: media literacy, media education, information, internet, Television, Film, radio, video, Mobile Communications, Information Security, Information Culture, Media, mediatechnology, media Project.

РАЗВИТИЕ МЕДИАГРАМОТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация

В данной статье освещаются проблемы повышения медиаграмотности будущих учителей начальных классов на основе медиаобразования, умения правильно использовать информацию, выбирать полезную и критически подходить к каждой информации, формирования информационной культуры и обеспечения информационной безопасности подрастающего поколения.

Ключевые слова: медиаграмотность, медиаобразование, информация, интернет, телевидение, кино, радио, видео, мобильная связь, информационная безопасность, Информационная культура, СМИ, медиатехнологии, медиа проект.

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING MEDIASAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya

Ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich sinif o'qituvchilarining mediata'lim asosida mediasavodxonligini oshirish, axborotlardan to'g'ri foydalana bilish, foydalisini tanlay olish va har bir ma'lumotga tanqidiy yondashish, axborot madaniyatini shakllantirish hamda o'sib kelayotgan avlodning axborot xavfsizligini ta'minlash muammolari haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: mediasavodxonlik, mediata'lim, axborot, internet, televideniye, kino, radio, video, mobil aloqa, axborot xavfsizligi, axborot madaniyati, ommaviy axborot vositalari, mediatexnologiya, media loyiha.

Kirish. Hozirgi kunda ta'lim tizimining onlayn, ya'ni masofaviy ko'rinishda olib borilishi kundan kunga yoshlarni internetga bo'g'lab bormoqda. Shu o'rinda ta'kidlash lozimki, axborot vositalariga asosan yoshlar juda katta qiziqish bilan qarashmoqda va bu axborot vositalaridan keng foydalanishmoqda. Yoshlarning virtual olamga bo'lgan qiziqishi ortib borayotganligini hisobga olsak, ularga yangi bir madaniyatni, ya'ni media savodxonlik madaniyatini o'rgatish masalasi naqadar ulkan ahamiyatga ega ekanini anglash qiyin emas.

Ma'lumki, aholi o'rtasida, jumladan, yosh avlod ongida dunyoda, yon-atrofimizda bo'layotgan voqea-hodisalar, yangiliklar haqidagi fikrlarning shakllanishida ommaviy axborot vositalari katta rol o'ynaydi. Shuning uchun ham bugungi kunda zamonaviy onlayn ta'lim tizimiga yana bir muhim vazifa - yoshlarni turli manbalardan, birinchi navbatda, televizor, internet va mobil telefoni kabi axborot uzatuvchi vositalardan olinayotgan turli axborotlarni to'g'ri qabul qila olishga o'rgatish vazifasi yuklatilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Farzandlarimiz har qanday axborotlarning sifati va ishonchligini baholay olishlari, axborotlardan to'g'ri foydalana bilishlari, foydalisini tanlay olishlari va har bir ma'lumotga tanqidiy yondashishni o'rganishlari zarur.[4] Shu bilan birga, internet, televideniye, kino, radio, video, mobil aloqasi, turli ma'lumotlar aks etgan slaydlar va suratlar kabi aloqa hamda ma'lumot uzatuvchi vositalarning jadal rivojlanib borishi hayotimizni sifat jihatdan o'zgartirib, ko'plab yangi muammolarni, masalan, axborot madaniyatini shakllantirish hamda o'sib kelayotgan avlodning axborot xavfsizligini ta'minlashdek muammolarni yuzaga keltirmoqda.

Mazkur jarayonda mediata'lim yoshlarni mustaqil fikr yuritishga, ijodkorlik faoliyatlarini rivojlantirishga, axborotni olish, uni qayta ishlash, umumlashtirish, xulosa chiqarishga o'rgatish, yoshlarning dunyoqarashi, intellektual salohiyatining rivojlanishiga va kamol topishiga zamin yaratadi[6].

Yoshlarning axborot madaniyati asosida quyidagi ko'nikmalar shakllanadi: ishonchli axborot bilan ishlash, axborot qidirish, turli yolg'on ma'lumotlarga aldanib qolmaslik, zarur axborotlarni ajrata bilish, ularni qayta ishlash, tartibga keltirish, axborot mazmunini tushunish, do'stlariga xolis manbalarni uzatish, mantiqiy fikrlay olishni o'rganish kabilar. Axborotning kim uchun va nima maqsadda tayyorlanganligini tushuna bilish muhim ahamiyatga egadir. Har bir inson aloqa sohasida qanday texnik vositalar ishlatilishi to'g'risida umumiy tasavvurga ega bo'lishi kerak.

"Media" - lotincha "media" so'zidan olingan bo'lib, "vosita", "vositachi" yanada aniqrog'i, "ommaviy axborot vositalari" degan ma'noni anglatadi [1]. Media vositalar onlayn ta'lim jarayonini vizual materiallar bilan boyitishga, darsning sifatli o'tilishi va talabalar (o'quvchilar) tomonidan o'zlashtirish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi va shu bilan birga, modem, foto, video, kompyuter texnologiyalari, internet bilan do'stlashish, bilimlarni kengaytirish imkonini yaratadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Media vositalari yaxshilik bilan bir qatorda, yovuzlikka ham xizmat qilishga qodirdir. Afsus, bugungi kunda "o'rgimchak odam"ga havas qilib, o'zini yuqoridan pastga otayotgan yoshlar, reklamalarda berilayotgan barcha axborotlarga ishonuvchi shaxslar, yot g'oyalarga ergashib ketayotgan kimsalar ham yo'q emas.

Bugungi globallashuv jarayonida yoshlarda axborotlarni tahlil qila olish, axborotdagi asosiy xabarni ajratish, aloqaning yo'nalishini, uning yashirin ma'nosini to'g'ri tushunish, qisqa qilib aytganda, har qanday axborotni tahlil qilish ko'nikmalarini

shakllantirishga ta'limning barcha bosqichlarida alohida e'tibor qaratish lozim, bu esa yoshlarning media savodxonlik madaniyatini shakllantirishga to'g'ridan to'g'ri bog'liqdir[2].

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari pedagog sifatida media, mediatexnologiya, mediata'lim xususidagi ilmiy maqolalarni tahlil qila olishi va pedagogik faoliyatiga tadbiiq etish darajasida bilim va malakaga ega bo'lishi kerak. Shuningdek, talabalarning mediakompetentligini rivojlantirishga yo'naltirilgan turli kurslar, jumladan onlayn kurslar mavjud[5]. Bu kurslar mediata'limni rivojlantirishga qaratilgan muammolar va ularning yechimlariga bag'ishlangan. OTMda ham bunday kurslarni tashkillashtirish ta'sirchan ahamiyatga ega.

OTMda mediata'limni rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy loyihalarning tashkil etilishi ham talabalarning media bilan bog'liq ijtimoiy, tibbiy, axloqiy masalalarga e'tiborini qaratishda samarali vosita hisoblanadi. Tyutorlar tomonidan talabalarning media bilan bog'liq bilim, ko'nikma va malakalarini refleksiv baholashiga qaratilgan mashg'ulotlar, tadbirlar, darslar ham ularda mediata'limning muhim tarkibiy qismi, "feedback madaniyati"ni o'zlashtirishga yordam beradi[3].

Tahlil va natijalar. Oliy ta'lim muassasalarida quyidagilar amalga oshirilishi maqsadga muvofiq:

1. Ilmiy-ma'rifiy media loyihalar. Bu loyihalar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy hamda media savodxonligini rivojlantirishga xizmat qiladi. Talabalar yakka tartibda yoki guruh shaklida biror ilmiy mavzuda maqsadli, guruhga mos ravishda media vositalar yordamida mediamahsulot shakllantiradilar. Bu mahsulot videomaterial, televideniya da biror ko'rsatuv yoki gazetada maqola bo'lishi mumkin. Mavzu o'z mutaxassisligidan kelib chiqqan holda, shuningdek, aynan shu mavzuning ijtimoiy ahamiyati yoritilishi keng jamoatchilikni e'tiborini tortishi mumkin bo'ladi. Ilmiy-ma'rifiy media loyihalarning tayyorgarlik bosqichi media loyihaning g'oyasini shakllantirish, loyihaning samaradorligini oldindan baholash maxsus bilim va ko'nikma talab etadi. Ilmiy-ma'rifiy media loyihalar ma'naviy-ma'rifiy faoliyat doirasida amalga oshiriladi.

2. Media-Workshop. Bu talabalarning media madaniyati, media savodxonligini rivojlantirishga qaratilgan workshop bo'lib, bu talabalarning talablaridan kelib chiqqan holda ma'lum bir mavzuda muntazam ravishda tashkil etib boriladi. Media-workshopda talabalarning talablarini o'rganish muhim hisoblanadi. Bunday workshoplar axborot-resurs markazi tomonidan tashkil etiladi.

3. Media haftalik. Bunday haftaliklar oliy ta'lim muassasasi talabalari uchun hafta davomida foyelarda, ma'naviyat xonalari hamda axborot resurs markazida tashkil etiladi. Bundan maqsad zamonaviy media manbalar, mediatexnologiyalarni tanishtirish, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarni hafta davomida media savodxonligini rivojlantirishga yo'naltirishdan iborat. Oliy ta'lim muassasalarida media haftaliklarda axborot texnologiyalari, virtual texnologiyalar bilan birgalikda mediatexnologiyalar imkoniyatlarini namoyish etish va bu orqali talabalarning qiziqishlarini oshirishni maqsad qiladi. Bu haftalik davomida kichik filmlar va videoroliklar orqali talabalarga nazariy materiallarni ilyustratsiyalash, muammolarni yechish va ilmiy tadqiqot hamda loyihalar haqida xabar berish, talabalarni sifatli media mahsulotlari ishlab chiqish, maqolalar yozish, fotosuratlar va videolarni tayyorlash qobiliyatlarini rivojlantirish, ko'plab ijtimoiy media platformalardan maqsadli foydalanish, qo'llanma va elektron kutubxonalar haqida ma'lumotlar bilan tanishish imkoniyati yaratiladi.

4. Media burchak. Oliy ta'lim muassasasining talabalar gavjum joylarida media burchaklarni tashkil etish talabalarning muntazam ravishda media sohasidagi yangiliklardan xabardor bo'lishiga yordam beradi. Oliy ta'lim muassasasida media burchakning maqsadi – talabalarda shaxsiy rivojlanish, mustaqil ravishda o'z ustida ishlashi uchun media vositasida qiziqishlarni rivojlantirishdan iborat. Bu burchak talabalarning media asoslarini o'rganish, media tajribasini oshirish, ta'lim jarayonlarini media-didaktik imkoniyatini ko'rsatish, tahlil qilish va o'z fikrini boshqalarga taqdim qilish imkonini beradi.

Media burchakning talabalar uchun afzalliklari quyidagilardan iborat:

- medianing asosiy qonuniyatlari va texnikalarini o'rganish;
- maqolalar va yangiliklarni yozish, ishlov berish hamda taqdim etishni o'rganish;
- jamiyat, iqtisodiyot, texnika, texnologiya sohasidagi eng so'nggi yangiliklar bilan tanishish.

Media burchaklar talabalarga turli tadbir va konferensiyalar, forumlar, simpoziumlar to'g'risida ma'lumotlar taqdim etadi.

5. Mediatanlovlar. Oliy ta'lim muassasasi talabalarida mediata'lim asosida kognitiv faoliyatiga qo'shimcha ravishda mediabloglar, mediajurnalistika, mediadidaktika, mediaxavfsizlik, mediaetikaga doir tanlovlar o'tkazish orqali ularda media sohasidagi yangi bilimlarni oshirish uchun imkoniyat hamda mustaqil ta'lim sharoitida o'z qiziqishlarini rivojlantirayotganini qo'llab-quvvatlash uchun media tanlovlar katta ahamiyatga ega.

Oliy ta'lim muassasalarida media tanlovlar o'tkazishning maqsadlari quyidagilar:

- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijtimoiy media tajribasini oshirish;
- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ va taqdimot qobiliyatini rivojlantirish;
- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mediamahsulotlarni tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirish.

6. Ijtimoiy media loyihalar. Ijtimoiy media loyihalar talabalarda jamiyat hayotida ijtimoiy faollik hamda mas'uliyatlilikni rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'ladi. Bu loyihalar media vositasida ijtimoiy ahamiyatga ega loyihani amalga oshirishni maqsad qiladi. Loyiha g'oyasi asosan ijtimoiy mavzuni media vositasida rivojlantirish, shakllantirish va tarqatish, natijada ijtimoiy mavzuga keng jamoatchilik e'tiborini qaratishni maqsad qiladi.

• Ijtimoiy media loyihalari talabalarning televideniye dasturlari, radiolar, internet portallari, ijtimoiy tarmoq saytlari, ijtimoiy tarmoqdan foydalanadigan mobil ilovalar, YouTube kanallari, bloglar va boshqa media vositalardan unumli va maqsadli foydalanishini qo'llab-quvvatlaydi.

• Oliy ta'lim muassasalarida talabalarida mediata'limni rivojlantirishga yo'naltirilgan kognitiv faoliyatni uch guruhga ajratish mumkin:

- mediata'limni rivojlantirishga yo'naltirilgan integrativ faoliyat;
- talabalarning media-didaktik kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan faoliyat;
- mediata'limni rivojlantirishga qaratilgan kreativ faoliyat.

Xulosa va takliflar. Media-madaniy texnologiyalar mazmuni va o'ziga xos xususiyatlarini ochib berish, talaba shaxsining mediasavodxonligini rivojlantirishning samarali jarayonini tashkil etishda ushbu jarayonlarning murakkabligi va ko'p qirraliligini hisobga olish zarurligini ta'kidlaymiz.

Ushbu jarayon quyidagi tamoyillarga asoslanishi kerak: fanlarini o'qitish jarayonini shaxslararo va mediatorlik darajasida tashkil etish orqali koevolutsiyalar; talabaning mediasavodxonligini shakllantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish va o'quv media materialini maqsadli taqdim etish orqali amalga oshiriladigan maqsadga yo'naltirilganlik; tizimlilik va izchillik

(o'quv media materialining tizimli ifodalanishi, tizimdagi media bilimlarning taqdimoti, ishdagi izchillik); mediata'lim sohasidan va boshqa o'quv fanlaridan foydalanishga asoslangan zamonaviy ilmiy tushunchalar, nazariyalar, ta'limotlarning ilmiyligi; talabning mediasavodxonligini shakllantirish jarayonida minimal vaqt sarfini nazarda tutgan samaradorlik; talabalarning o'zlarining mediasavodxonligini oshirishga faol munosabati va media orqali mustaqil ta'lim olish zarurati.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mediasavodxonligini rivojlantirish maqsadida quyidagilar tavsiya etiladi:

- pedagogika ta'lim sohasining bakalavriat ta'lim yo'nalishlarida mediasavodxonlikni rivojlantirishning didaktik imkoniyatlarini tizimlashtirish;

- pedagogika oliy ta'lim muassasalari bakalavriat ta'lim yo'nalishlari uchun tanlov fanlari blokida "Talabalar mediasavodxonligini rivojlantirish moduli"ni o'qitishni yo'lga qo'yish;

- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari professional tayyorgarligini baholashda uning mediasavodxonligini ko'rsatuvchi yoki mediakompetentligini rivojlantiruvchi metodlar bankini yaratish.

ADABIYOTLAR

1. Yakubjonova M.I. "Oliy o'quv yurtlarida talabalar mediamadaniyatini rivojlantirish modeli" Central Asian Research Journal For Interdisciplinary Studies (CARJIS) ISSN (online): 2181-2454 Volume 2 | Issue 3 | March, 2022 | SJIFactor: 5,965 | UIF: 7,6 | Google Scholar | www.carjis.org DOI: 10.24412/2181-2454-2022-3-489.
2. Kamilova N.Q. Boshlang'ich sinflarda o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasini rivojlantirish haqida. ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar, nazariy va amaliy strategiyalar tadqiqi. 1-sonli Respublika ko'p tarmoqli, ilmiy konferensiya. 24-sentyabr, 2022-yil. 100-b.
3. Kazakova, S. (2023). Boshlang 'ich ta'limda "tarbiya" darslarini tashkil etishda innovatsion yondashuvlar. Yangi O'zbekiston pedagoglari axborotnomasi, 1(1), 18-22.
4. Abdurahmonova, I., & Sharifova, Z. (2023). Umumiy o 'rta va o'rta maxsus ta'limda "tarbiya" fanini o'qitishda tarbiyaviy treninglardan foydalanish. Yangi O'zbekiston pedagoglari axborotnomasi, 1(1), 13-17.
5. Dehkanova, M. (2021). Issues to increase the efficiency of pedagogical activity in higher education. Sciences of Europe, (72-2), 54-56.
6. Bo'ronov M, Qurbaniyozov.G. Pedagogik amaliyot-ixtisoslik kamoloti- Nukus, «Bilim», 19956. Bo'ronov M, Qurbaniyozov G Dars kuzatish- ma'suliyatli ish, Nukus, «Bilim», 1995.